

המבדיל, ואח"כ שהחיינו, וביום טוב שאין בו זמן הלכה כרב דאמר יקנה, יין קדוש נר הבדלה. ובתפלת ערבית של מולאי יום טוב לחולו של מועד מבדיל על היין אבל לא על ידי אור. ואמר ר' זירא יום טוב שחל להיות באמצע שבת, אומר בין קדש לחול, בין אור לחשך, בין ישראל לעמים, בין יום השביעי לשבת ימי המעשה, צ"י המבדיל בין קדש לחול. מאי טעמא סדר הבדלות הוא מונה:

סדר חג שבועות

לחג שבועות מעריב, כך אמר רב נטרונאי גאון ז"ל בלילי ימים טובים שחומטין ברוך אתה ה' פירם סוכת שלום עלינו ועל עמי ישראל מנחם ציון ובונה ירושלים, אסור לחתום כך, שכן אחז"ל ר' אומר אין חומטין בשמים: ועומדין בתפלה ומתפללין אבות וגבורות וקדושת השם ואתה בחרתנו כמו בפסח, אלא שאומר את יום חג השבועות הזה זמן מן תורתנו עד זכר ליציאת מצרים, ואומר יעלה ויבא וכו' והשיאנו. ויום טוב שחל להיות בשבת אומר שבתות למנוחה ומערים לשמחה ויום המנוח הזה ויום חג השבועות הזה, והותם בא"י מקדש השבת וישראל והזמנים:

ואמר רבא יו"ט שחל להיות בשבת שליח לצור היורד לפני המיבנה במעריב אינו צריך להזכיר של יום טוב, שאלמלא שבת אין שליח לצור יורד לפני המיבנה בערבית ביום טוב, דכי תקינו רבנן לא תקינו אלא בשבת מפני סכנת שדים: וכדרך שמתפלל בערבית כך מתפלל בשחרית, ומוליאין ב' ס"ח וקורין ביום ראשון מן בחדש השלישי עד סוף פסקא, ומפטיר קורא מן וביום הבטורים עד סוף פסקא, ומפטירין ביחזקאל מן ויהי בשלשים שנה עד ותשאני רוח. ויום שני כל הבטור עד סוף פסקא, וקורא מפטיר כאתמול, ומפטירין בחזקוק, מן וכו' בהיכל קדשו עד למנחת בנינוטי:

ועומדין בתפלת מוסף, ואומר מגן וסחיה והאל הקדוש: ואומר אתה בחרתנו מכל העמים עד זכר ליציאת מצרים: אר"א מפני שאינו גליטו מארצנו ונתרחקנו מעל ארפתנו וכו' עד כמו שכתבת עלינו בתורתך על ידי משה עבדך כאמור: וביום הבטורים בהקריבכם וגו' עד ושני תמידין כהלכתן: אר"א מלך דהמן רחם עלינו וכו' עד כברכת ה' אלהיך אשר נתן לך. והשיאנו וכו':

וסודר הש"ץ את התפלה כולה, מדכתיבא לעיל, עד אשר נתן לך, ומתחיל אזהרות, וכשמסיים אומר והשיאנו וכו' ואומר עבודה והודאה, וברכת כהנים ושם שלום: ואומר קדש תתקבל:

סדר תשעה באב

ובתשעה באב ערבית ושחרית ומנחה מתפלל שמונה עשרה כמו בחול, וכשמגיע עד ולירושלים עירך ברחמים תשוב ובנה אותה בנין עולם

סדר תשעה באב

עולם בימינו, אומר :

רחם⁸⁰ ה' אלהינו עלינו ועל ישראל עמך ועל ירושלים עירך ועל ציון משכן כבודך, ועל העיר הבויה ואבלה והשוממה. הנתונה ביד זרים, הרטובה ביד ערצים ויבלעה (לגאי יונים) [לגיונות] וירשנה עובדי פסילים. ולעמך ישראל באהבה נתתה ולזרע יעקב ירושה הורשתה. נערה ה' אלהינו טעפרה הקצצה מארץ חיה. נשזה עליה סוכת שלומך כנהר שלום וכנהל שוטף שלל גוים, כי אתה ה' באש הצתתה ובאש אתה עתיד לבנותה, שנא' ואני אהיה לה נאם ה' תומת אש סביב ולכבוד אהיה בתוכה, ברוך אתה ה' מנחם ציון ובונה ירושלים: זו התפלה שמחפליין בערבית ושחרית⁸¹ ובמנחה :

ובשחרית יורד שליח לצור ומתפלל ככל התעניות, ואומר אליחות נחמן ומרובם וענו בין גואל לרופא, ויחיד אומרה בשומע תפלה כמו שאומר בכל תעניות, וכך מנהג בשתי ישיבות :

ותשעה באב שחל להיות במוצאי שבת אין אומרים ויהי נועם ה' אלהינו, וכן סדר קדושה הכי נמי, דכל מקום שאין אומרים ויהי נועם אין אומרים סדר קדושה. ולאחר שקורא קינות אומר ובא לציון גואל, ואתה קרוי, וקרא זה אל זה, אבל ודאי ואני זאת בריתי אין אומר, מפני שקראו קינות, ואי אפשר לומר ואני זאת בריתי אותם, שיש בכופו לא ימושו מפני, לפיכך אומר וצא לציון גואל [ואתה קדוש] וכוליה סידורא, וכך מנהג בשתי ישיבות. וכך בקדושה דסדרא של שחרית אין אומר ואני זאת בריתי כמו בערבית. ומוציאין ס"ח וקורין מן כי תוליד בנים עד סוף פסקא, ומפטירין בירמיהו אבוק חסיפס עד כי באלה חפצתי נאם ה'. והכי אמר רב נטרונאי בר' הילאי ריש מחיבתא, בתשעה באב אין קורין אלא שלשה בלבד, והמפטיר בנביא הוא יקרא שלישי, כדרך שטוין במנחה של יום הכפורים שמי שקורא שלישי הוא מפטיר בנביא. והמפטיר בתשעה באב לריך לדרך לפניו ולאחריו, אלא שבתחלה מברך אחת ולבסוף מברך שלש, צדיק בכל הדורות, ורחם על ציון, ואת צמח דוד, ורביעיית אין מברך. ותשעה באב שחל להיות בין בשני בין בחמישי בין בחד בשבת ובשלישי וברביעי, בשחרית קורין כי תוליד בנים, במנחה ויחל משה. וכך אמר רב נטרונאי ריש מחיבתא, תשעה באב שחל להיות בשבת, להבדיל בשבת אי אפשר שבשחרית חז"ל תקנה כדרך תחליפא בר אבימי אמר שמואל מתפלל אדם של מוצאי שבת בשבת ואומר הבדלה על הכוס, דוקא דאין לו יין במוצאי שבת, אבל במקום שמאין יין אין עושין כן, וזה שיש לו יין חכור צו בלושה טעה⁸² דאמר מר ערב השעה באב לא יאכל בשר ולא ישתה יין, וליפטור מן ההבדלה כל עיקר אי אפשר, שהרי לא טעם כלום משכנס חול, הלכך אין תקנה אלא להבדיל למוצאי תשעה באב, וכך אנו נוהגין, וכך ראינו רבותינו עושים, אבל לא על

⁸⁰ בירושלמי נרכזה על משנה רג"ל בכל יום אדם מתפלל י"ח, מתחיל רחם ה' אלהינו, ע"ש כל מוסחא שביא קרובה לזוהרת הרע"ג ביהא שנייט. ⁸¹ באברה"ס כתיב זס, ובתנן רבנן סעדי' בתנן במנחה בלבד, ומתשטת במנהג כר' בעדי, ועי' כ"י. * עיין בה"ש סוף המניין ובספר זכ"י ס' הקי"ו, מה שמניא בשם כ"י.